

Třeće zetkanje „Syće mlodych akademikarjow-sorabistow“. Serbski institut w Budyšinj, 27. do 29. meje 2021

Kónc meje 2021 wotmě so zaso wot Budyskeho Serbskeho instituta organizowane zetkanje sorabistiskeho dorosta – lětsa w digitalnej formje – mjeztym hižo zwučenej. Chcyła pak hnydom na započatku podšmórnyć, zo widžu w tutym – přenjotnje nuzowym – rozrisanju tež šansu, wjace wobdźělnikow zapřijeć: Wězo su wosobinske zetkanja něšto cyle druhe. Ale hdyž maš na třidnjowski kolokwii jěć, dyrbiš na kóncu štyri, pjeć dnjow za to chwile měć. Takle pak trjebaš jenož hodžiny, kiž sy přizjewjeny, a móžeš na příklad při wšěm hišće džěći z pěstowarnje wotewzać abo so na dwěmaj zetkanjomaj za sobu abo we wotměnje wobdźělic, abo ...

Diskusije pod zdalenosću tak jara ćerpjeli njejsu, zo bych rjekła: Škoda zo bě to jenož digitalnje. Nawopak sym ze zetkanja runje telko motiwacije za swoje džěło ćerpała kaž hewak z konferencow a tuž praju: Derje, zo bě to lětsa digitalnje, hewak njebych móhla tón króc pódla być.

Organizaciski team (Theresa Jacobsowa, Robert Lorenc a Lubina Malinkowa) bě program na tři dopydnja a připođnja rozdźělil, z móžnosću, so hišće po přednoškach swobodnje wuměnjec. To bě dosć intensiwnje, ale štož je sej na wšě tři dny čas wzał a wšitko wot započatka hač do kónca naposkał, tomu njeje so zawěsće wostudžilo. Snadž by hišće ideja była, tež čas za njeformalne rozmołwy planować, za wuměnu bjez moderacije.

Wobdźelenje bě zaso zwjeselace bohate – třinaće přinoškow bě přizjewjene, wjetši-na referatow pak měješe wokoło dwaceći poslucharjow, rjad sobudźělaćerjow Serbskeho instituta, ale tež někotři žurnalisća z Delnjeje Łužicy běchu pódla, diskutowachu a radžachu mlodym slědžerkam a slědžerjam.

Ani jedyn přinošk so mi njezdaše monotony, wšitke dachu so tež na wobrazowce derje scěhować a diskusija bě po kóždym přinošku produktiwna a wotewrjena. Lědma sym pytnyła, zo běchu někotre přinoški trochu dlěše, hač program předwidžeše. Wosebje zwjeselace bě, zo bě Delnja Łužica tónkróc najsylnišo zastupjena.

Młodži slědžerjo přinđu z najwšelakoršich studijnych předmjetow – a runje tuta interdyscyplinarnosć a tuž wšelakorosć metodow a perspektiwow wěcy jara tyje. Zwjeselaca bě tež zaso kedźbyhódna kwalita poprawom wšěch přednoškow, při čimž nochcyła wězo wo naju přinošku wo Mudrowym česko-serbskim słowniku sama sudzić.

Zetkanje započa so z krótkim zawodom organizatorow a mjezsobnym předstajenjom, štož pomhaše etablěrować wotewrjenu a přećelnu atmosferu, kotraž přez cyły program tajka wosta. Organizatorjo wuzběhnychu z prawom wuspěch zašleju zetkanjow (2017 a 2019), wšako su z njeju wjacore dołhodobne zwiski a zhromadne sorabistiske projekty nastali. Zetkanje sej tuž poľnje zasluži mjeno „Syć mlodych sorabistow-akademikarjow“.

Za mnje jako linguistku je wězo škoda, zo bě rěčespyt při tym jenož snadnje zastupjeny, tež literaturowěda tónkróc njebě pódla. Snadž by přemyslowanja hódne bylo, kak hodžala so tež linguistiska sorabistisko-slawistiska syć mjez studentami a absolwentami zesylnić, zo by zajimcow za serbski rěčespyt a literaturowědu z cyłego swěta narěčała a přiwabiła. Tež tu wšak je kopica přirunowacych studijow, hač na polu gramatiki, wuwica leksiki abo sociolinguistiky (za literaturowědu sej njedowolu rěčeć), kotrež hustodosć dla njedostatka informacijow a žórłow serbsčinu wuspinkuja abo jenož na kromje naspomnja, město zo bychu ju „sobu“ přeslědžili a z tym „domjacu“ sorabistiku wudospoľnili a wobohaćili. Snadž by tež derje bylo, hdy by so něchtó z rěčespytneho wotrjada

na organizaciji zetkanja wobdźělił, přeprašenja sobu rozpošłał a tuž wjace potencialnych zajimcow z tutoho wobłuka sorabistiki docpěł.

Za wšěch, kiž njesu pódla byli, chcu tule najzajimawše aspekty přinoškow zjimać.

Přeni přinošk přińdže wot studentkow geografije w Hamburgu: Anna Buehler, Julia Kroschel, Luisa Nerlich a Hanna Schulze předstajichu wuslědky ze studijneho projekta k „Prózdny m blakam w kreatiwnym rumje přez kónc dobywanja brunicy“. Jich hłowny fokus slědženja ležeše na młodej generaciji a jeje wobdźělenju na kulturnym a politiskim žiwjenju w tych lužiskich kónčinach, kiž su abo běchu wot wuhloweje industrije potrjechene. Slědzerki zwěsćichu w tutych wokolinach wjele swójskich iniciatiwow na polu kultury, ale młodžina je do dalokeje měry wuzamknjena wot administratiwnych a politiskich rozsudow etablěrowanych institucijow – a to serbskich kaž tež njeserbskich. Dale konkludowachu, zo ma mało wumělskich twórbow z młodeje generacije něšto zhromadneho z wuhloweje industriju a z njej zwjazanymi problemami. Tutón dypk wuwoła najzajimawšu diskusiju, wšako je tuta tema w serbskim wumělstwje poprawom jara prezentna – zda pak so, zo so najmlódša generacija wumělcow z njej hižo telko nježaběra.

Dalša referentka bě Naema Sinner z uniwersity w Utrechće. Studentka antropologije pisa swoje masterske dźěło wo „Delnjoserbskim namrěwstwje: Kak tworja zhromadne stawizny identitu a zhromadnosć“. Pyta potajkim za faktorama, kiž skupinowu identitu we Łužicy formuja. Swoje pólnje slědženja w Choćebuzu móžeše hišće na městnje započec, dyrbješe pak potom wulki dźěl swojich interviewow přez internetowe služby zdo-konjec. Bě so ludźi wšelakich generacijow, socialnych skupin, wěrywuznaćow a powo-lanjow prašała za jich aktiwitami a nastajenjemi. Tež wona bě překwapjace mnóstwo projektow a iniciatiwow w Delnjej Łužicy namakała. Nazběrane interviewy chce nětko hišće dokładnišo wuhódnoćić. Je tež zwěsćića, zo je tučasnje jara žiwa diskusija wo lužiskej a delnjoserbskej identice, a to tež mjez generacijemi. Zapřijeće „kulturne herb-stwo a stawizny“ (cultural heritage) wopisowaše jako cement towaršnosće, kiž je zdo-bom kruty a fleksibelny, wšako sej kóždy generacija nowy poměr k tutym hódnotam wutwori a tuž so tež wašnje daledawanja měnja. „Cultural heritage“ bě jedne ze zapřije-ćow, kotrež so přez cyłe zetkanje we wšelakich přednoškach přeco zaso jewješe a kotre-muž so slědzerjo z najwšelakorišimi metodami a teorijemi bližić spytachu. W diskusiji pak dźěše tež wo ryzy praktiske prašenja, kotrež su referentce w zwisku z pandemiju při slědženju wurostli a kotrež budu wědomostne dźěło zawěsće tež w přichodže wobwli-wować. Dže wo nowe komunikaciske móžnosće přez socialne syće při pólnym slědže-nju, jich lěpšiny a njedostatki. Mnozy w publikumje podšmórnychu wažnosć, tež krajinu a ludźi na městnje dožiwić a ze wšěmi zmysłami zaznawać. Referentka pak skedźbni tež na to, zo je njemóžnosć tajkich intenziwnych slědženjow we Łužicy jeje kedźbnosć syl-nišo na komunikaciju z respondentami wjedła a jej začuće dała, zo maja jich wuprajenja čím wjetšu wahu. Wobzarowaše tež konflikty wokoło „praweje“ delnjoserbsčiny a nje-připóznawanje jednotliwych warietow mjez sobu. Tajke konflikty pak su zdo-bom „typi-ske“ za jara małe skupiny, wona měni.

Po přestawce pokročowaše Feliks Ričel z Berlina, přistajeny w sekretariaće za naro-dne mjeńšiny w Němskej, z přenjeje skicu doktorskeho projekta – „Přirunowaceje studije wo hódnoćenju a zwužitkowanju potencialow narodnych mjeńšin w hraničnych regio-nach Łužicy a Tornedalen“. Podobnje kaž w přenim přinošku dźěše tu wo nastace no-vych strukturow po změnach w hospodarstwje a wo móžnosće, mjeńšinowej kulturje

jako wosebitej hódnoće při tym wjace ruma k rozwiću skičić. Na rozdźěl wot studentow z Hamburga pak zaběra so Ričel předewšěm z politiskimi a hospodarskimi prašenjemi. Konflikty jednotliwych zajimowych skupin mjez sobu, ale tež mjez politiskimi zajimami na lokalnej a krajnej administratiwnej runinje maja so w projekće tematizować. Wón chce so ducy po kraju wosebje młodych ludźi a młodych swójbow za tym prašeć („walking interview“), što je za nich w jich wokolinje wažne, kak ma w přichodze tam wupadać, zo bychy so derje čuli a tam žiwi być móhli. W diskusiji – runje kaž w přednošku – přemyslowachmy hłownje wo tym, što móhlo tute zaprijćeć „Inwertsetzung“ – hódnoćenje a zwužitkowanje konkretnje wobsahować. Runje mjeńšinowa řeč wšak chowa tež konfliktny potencial w poměrje k wjetšinje, kotryž dyrbi so wobkedźbować, hdyž so wo řeči jako ekonomiskej hódnoće přemysluje. Přirunowanje dweju europskeju regionow ze spěchowanjom LEADER wšak lubi zajimawe dopóznaća praktiskeho razu, chowa pak tež wěste strachi njepräirunajomnosće, wšako stej w Tornedalenje dvě mjeńšinje žiwej.

Posledni referat přenjeho dnja měješe Karoline Schneider, tworjaca wuměłca a doktorandka na Bauhausowej uniwersiće we Weimarje. Wona zaběra so w swoim projekće z metodami wumělskeho slědženja a móžnosćemi interdisciplinarneho zhromadneho džěła w kulturnej wědomosći. W swoim přednošku rozmyslowaše wo pochadze a woznamje kauri-mušlow, kotrež w Serbach často křižerske graty pyša. Při tym zda so jej plódne, tež etnologiske metody dokładneho wopisowanja konkretnych kulturnych objektow wužiwać a za starym wužiwanjom a jich pochadom slědźić. Pokaza na dołhu tradiciju a daloce rozšěrjenje tuteje eksotiskeje debjenki w Europje a po cyłym swěće. Namakanki tajkich mušlow sahaja hač do zažneho srjedźowěka – zda so, zo su so wot wuchoda na zapad postupnje rozšěrjeli a jako symbol plódnosće při ritualach, jako drohoćinka a jako pjenjez služili. Dale namakamy je na starych uniformach wojakow. Jich woznam a wužiwanje na debjenkach a drastach wšak njeje so jenož we Łužicy w běhu časa změnil.

Druhi dzeń započa so z referatom Ladislava Futtery, doktorandom na Instituce za čěsku literaturu Čěskeje akademije wědomosćow. Wón přednošowaše z historiskeho městna podawkow, wo kotrychž rozprawješe, mjenujcy z gymnazija w Mladej Boleslawje, hdžež je zdomowučer. Tema jeho přednoška bě „Wuměłstwo za hranicu. Zjawna prezentacija serbskich wuměłcow w Čěskosłowakskej po 1918“. Tutej tematicke bě so na zakładze žórłow wosebje w medijach tuteje doby přibližił. Zajim za Serbow bě tehdy w Mladej Boleslawje wosebje žiwy, kulturnych aktiwitow bě mnoho. Najslawniši – a zdomowučer z wumělskeho hladanišća najbóle připóznaty – bě Bjarnat Krawc. Druzy wuměłcy a tež Sokoljo so w žórłach lědma na zakładze „wukona“ hódnoćachu: Město estetiskeje hódnoty wuzběhny so w rozprawach hłownje přislušnosć k serbskej mjeńšinje a jich róla jako „wopor Němcow“. Futtera pokaza tež na paralele w Čěskim narodnym wozrodženju, hdžež bě tutón naratiw hižo někotre lětdzesatki přjedy nastał a tuž w zjawnym wobrazu Čechow hišće jara prezentny. Serbscy akteroj so Čecham zdžěła w direktnym přirunanju předstajichu, na př. Mina Witkojc jako „serbski Havlíček“ (Karel Havlíček Borovský – pioněr čěskeho nowinarstwa), Bjarnat Krawc jako „serbski Smetana“ a Marjana Domaškojc jako „serbska Němcová“. Rozprawy wo serbskich abo serbsko-čěskich aktiwitach běchu potajkim jara emocionalnje zapožožene. Runje tuta emocionalnosć bě tež w dalšich přinoškach hišće horco diskutowane aspekty.

Sčěhowaše krótki linguistiski ekskurs z přinoškom Katje Brankačec ze Słowjanskeho instituta Čěskeje akademije wědomosćow a Michala Škrabala z Instituta za Čěski

narodny korpus Karloweje uniwersity w Praze. Skedźbništaj na pozabyty torso wobšěrneho česko-serbskeho słownika Jiříja Mudry (1921–2009). Słownik leži njedokónčeny w rumnosćach Towarstwa přečelow Serbow, wokoło 22 tysac hesłow wot *a* do *smyknyć* je hotowe we formje tekstoweje dataje, pobrachuje něhdže třecina. Předstajištaj swoje ideje, kak lětdžesatki trajace spore leksikografiske džělo (dobřeje kwality!) tola hišće wužiwarjam a zajimcam spřístupnić a postupnje tež falowacy džěl dokónčić. Při tym dže tež wo principieline prašenja: Kak móžemy zmyslapoľnje tajke – časowje naročne – leksikografiske džěla publikować, wosebje hdyž jedna so wo mjeńšinowe rěče w kombinaciji z „małej“ rěču, kaž je to čěščina – wšako njehodži so tu z ekonomiskim wunoškom ličić.

Z třecim přinoškom tutoho dopoľdnja wróćichmy so k pohladam na Serbow we wukraju, mjenujcy w pólskich medijach. Justyna Michniuk z Choćebuza předstaji „Tši wuglědy na Serbow a serbsku kulturu a tradiciju w Pólskej: wědomnostny, popularny a literarny na wubraných psíkładach“. Zwěsći, zo su znajomosće wo Serbach w Pólskej mało rozšěrjene a snadne. Přeco hišće dominuja folklorne elementy w prezentaciji Serbow. Michniuk podšmórny, zo je wažne tež popularne rozprawy zesylnić. Publikacije z wědomostnym charakterom wjele ludźi njenarěča a tuž jako źórło informacijow šěršeje zjawnosće njefunguja. Předstaji někotre pólske romany, w kotrychž namakamy motiwy z Łužicy, a zjima jich „informacisku hódnotu“ nastupajo serbsku kulturu.

Po přestawce pokročowachmy ze stawizniskim přinoškom Wencke Nebatz, studentki anglistiki a stawiznow w Podstupimje a absolwentki delnjoserbskeho gymnazija. W swojim masterskim džěle je so wona zaběrała z temu „Integracija přez šulu? Pruska a sakska politika kubłanja we 18. a zažnym 19. lětstotku a Serbja w Delnjeje Łužicy“. Najpozdžišo tule je drje chwalba na městnje: Je mjenujcy swoje džělo w dobjě pandemije pisać dyrbjała – knihownje a archiwy běchu potajkim zawrjene. Tole je so jej (a mnohim dalšim) hłownje džakowano dobremu a spěšnemu serwisje ze strony archiwa Serbskeho instituta poradziło. Tež ja sym tutón serwis w poslednich měsacach druhdy trjebała a chcyła so tule za njón wutrobnje džakować. Referentka je so w swojim džěle na normatiwne, administratiwne źórła koncentrowała, slědžo za prašenjom, hač bě šula w Delnjeje Łužicy nastroj k asimilaciji a „podćisnjenju“ Serbow. Rozestajejo so při tym tež z literaturu stawiznarjow-předchadnikow (wosebje Frida Mětska, Rudolfa Lehmana a Pětra Kuncy) zwěsći, zo je so w sorabistice dotal mało rozmyslowało wo tym, što zapřijeće „asimilacija Serbow“ ze strony wyšnosćow konkretnje rěka. Asimilacija wobjimuje wjacore runiny – identifikaciju z někajkej skupinu, kognitiwnu runinu hódnotow a normow a tež strukturelne připodobnjenje. Nawjazuju na džělo Wolfganga Neugebauera pokaza wona na realitu zawjedženja winowatosće šulskeho kubłanja mjez jednorými ludźimi na wsach. Prawidło we 18. lětstotku wšak běše, zo chodžachu džěci jenož w zymskich měsacach do šule, dokelž běchu w lěču jako pomoc w ratarstwje trěbne. Scyła je doľho trało, prjedy hač bě systematiske wukublanje wučerjow implementowane. Před tutym pozadkom wšak nastawa prašenje, hač njeměli so wospjetowace přikazy k přeněmčenju serbskich džěci w šuli skerje jako trajny njewuspěch tajkich napinanjow a jako znamjo njekmanosće administracije k jednanju na serbskich wsach interpretować. Dalša wažna konkluzija je, zo měli při citowanju dotalnych stawiznarskich džěłow kriticy wostać a zo ma přeco zaso zmysł, sej „hižo přeslědžene“ źórła sam/a znowa wobhladać a do konteksta nowych dopóznaćow stajec. Jenož tak móže so stawiznarstwo ideologiskim stracham wuhibać a jako woprawdźita wědomosć w zmysle pytanja za „objektiwnej wěrnosću“ fungować. Wotewrjene zwostanje drje prašenje, kak je so wliw

šulstwa na řečnu asimilaciju w Delnjeje Łužicy w běhu časa wuwiał – snano bě přepytowane časowy wotrězk za to překrótki.

Posledni referat tutoho dnja měješe Denise Schallenkammer, doktorandka na Serbskim instituće w Budyšinje. W swojej disertaciji zaběra so z „Filmiskej reprezentaciju etniskich mjeńšinow. Přirunanje předstajenja indigeneje identity w filmje na (mjezy-) narodnej a europskej runinje“. Nawjazuje při tym na swoje masterske džěło, w kotrymž je so zaběrała z kulturu Maorijow w filmach jako protestnym hibanju wozrodženja po lěta dolhej diskriminaciji w Nowoseelandskej. Nětko chce tutón fenomen z předstajenjom Serbow a Samow w filmach přirunować. W swojim přinošku předstaji swój tu-chwilny korpus serbskich hrajných filmow a zaběraše so tež z prašenjom, što čini z filma poprawom „serbski“ film – citujo při tym jeničku eksplícitnu definiciju, sformulowanu wot Tonija Bruka. Zwěsći tež, zo je hrajný film porno dokumentariskim formatam rědši a diskurs w mediach wo tajkich filmach jara snadny, štož je markantny rozděl k situaciji pola Maorijow a wězo tež wulka čěza za jeje slědžerske džěło. Namjetuje tuž, skerje wo „serbskosći w filmach“ rěčeć hač spytać „serbski film“ definować a so při slědženju na filmowy tekst jako nošerja woznamna koncentrować – tež w konteksće znajomosćow přihladowarja. W jeje projekće póndže potajkim wo recepciju filma jako wobdžělanja reality a wo analizu estetiskeho tworjenja na formalnej a tworjacej runinje. Při tym chce wužiwać metody z kulturneho slědženja a studija interkulturneje komunikacije a spytać diskurs k přeslědženym filmam analyzować. Z tutym džěłom wšak budže do wěšteje měry pioněrka na polu sorabistiki – čím lěpje snano tule je přirunanje z dalšimi mjeńšinami.

Za sobotu běchu sej organizatorjo wosebje palacy tematiski blok schowali: Džěše wo aspekty wobchowanja a wožiwjenja serbskeje rěče. Strategija bě wuspěšna, tež sobotniši program bě derje wopytany a připosłucharjo njejsu swój wopyt zawěsće wobžarowali.

Jako přěnja předstaji Sara Mičkec, doktorandka na Pólskej akademiji wědomosćow we Wařawje, swój projekt k wobchadženju z wjacerěčnosću w serbsko-němskich měšanych swójbach. Tež jeje slědženje je bohužel wot pandemije „borzdžene“, wšako dotal njebě móžno we wjele swójbach wosobinsce pódlu być a tak wšědne wobchadženje z rěčemi dožiwić a wobkedźbować. To pak je runje hłowny fokus jeje džěła: Hłownej metodej matej potajkim być participatiwne wobkedźbowanje a naratiwny interview, to rěka wotewrjene rozmołwy, w kotrychž respondenća sami rozsudža, što chcedža wo swojej rěčnej „realiće“ prajić a wujasnić. Hinak hač we wjetšinje přinoškow tutoho zetkanja dže tu wo swójbje w katolskej hornjoserbskej kónčinje – jich komunikaciju w swójbje a dalšich domenach, kotrež su za nje relewantne. Přěnje zwěsćenje je staro-nowe, wšěm Serbam znate: Wobsteji mjez nimi jara kruće zakótwjena norma, ze zdwórliwosće a přečelnosće němsce rěčeć, ručež je něchtó přitomny, kiž serbsce njerěči abo njerozumi. Tuta norma so tež w druhich mjeńšinach intensiwnje diskutuje a tam jako „přečelne komunikatiwne napřećoprińdženje a přiměrjenje“, „prawidło zdwórliwosće“ abo „norma podrjadowanja“ woznamjenja. Dže wo šěroko akceptowane prawidło, kiž so tež wot wjele ludźi z wokolneje „wjetšiny“ wočakuje. Tuta „zdwórliwosć“ wšak implikuje za mjeńšinowu rěč bolostnu tendencu k jednorěčnej normje a wobmjezuje rěčny rum. Je tuž přirodne, zo reaguja Serbja z dalšej „normu“, mjenujcy so wo serbskorěčne rummy prócować, a často wot svojich džěćići wočakuja, zo sej serbskorěčneho partnera pytaja a tak so dilemje „zdwórliwosće“ přećiwo „zdžerženju rěče“ w swójbje wuhibaja. Tež tohodla je so młoda sorabistka za slědženje jenož w katolskich Serbach rozsudžiła – tule

wšak wobsteji přidatnje k swójbje jako žru serbskorěčneho ruma hišće wažny podpěracny rěčny rum cyrkwje. Wužiwanje serbsčiny zwonka jednorěčneje komunity, na příklad we wobchodze abo druhich zjawnych rumach, stanje so z aktom wuznawanja při „sebjeidentifikaciji“ jako člona mjeńšiny. Wězo bychmy sej wjetšu „přirodnosć“ serbskeje komunikacije přeli, tuta pak by sej wjetšu „samozrozumliwosć“ serbskeje rěče w zjawnosći žadała. Potom by so serbsčina tež wšěm Łužičanam „wužitniša“ zdała, kiž chcedža so na komunikaciji wobdźělić. Rěčne rumy zwonka přepytowaneje domeny swójbje su potajkim při wšěm relewantne jako pozadk slědženja a wjedu k dopóznaću, zo začuwaja mnozy Serbja „zamołwitosć“, haj samo čišć za wobchowanje serbsčiny. Konsumowanje serbskich medijow a kulturnych podawkow so stanje paradoksnje z „brěmjnom“ město zo by było radosć a składnosć, rěčny rum za serbsčinu rozšěrić. Tajke „brěmjo“ móže za měšane swójbje tež zamołwitosć być, džěćom serbsčinu dale dawać abo partnera/partnerku serbsčinu (znajmjeńša pasiwnje) nawučić, zo by so tole poradziło. Referentka rozprawješe, zo so přepytowane swójbje jara rozeznawaja hladajo na wonkowne faktory: častosć, kwalitu wužiwanja serbsčiny, w kotrych domenach so pohibuja zwonka swójbje a kak so tam rěčnje zadžerža, nastajenje staršuju k serbsčinje a zwólniwosć němskeho partnera, serbsce wuknyć. A skónčnje je tež rěčne jednanje abo zadžerženje džěći cyle wšelakore. Wona zakónči swój přinošk ze zwěsćenjom, zo hraja emocionalne faktory najskeje sobu najwažnišu rólu při rěčnym zadžerženju člonow mjeńšiny a tuž tež džěći – a to w negatiwnym kaž w pozitiwnym zmysle.

Druhi přinošk tutoho bloka přednjese Joanna Chojnicka – studentka w Poznanju a člona slědžerskeje skupiny pod nawodom prof. Nicole Dołowy-Rybińskeje k temje „(Nowi) rěčnicy delnjoserbsčiny: Prašenja, kiž je hódno so prašeć. Wuslědki sociolinguistiskeho přepytowanja mjez rěčnikami delnjoserbsčiny“. Pandemije dla móžachu so naprašowanja jenož přez internet přewjesć, štož so wězo tež w ličbje a hłownje zestawje respondentow wotblyšuje. Naprašnik bě w němskej abo delnjoserbskej wersiji předležał, 43 běchu na němski naprašnik wotmołwili, 35 na delnjoserbski. Jenož dwě wosobje běštej wotpokazało na prašenja wotmołwić. Nimo běžnych sociologiskich prašenjow za rěčnymi znajomosćemi, splahom, starobu atd. běchu prašenja „worth asking“ w naprašniku, kotrež so na aktualnu situaciju w Delnjeje Łužicy počahuja a so takle hišće stajeli njeběchu. Respondenća zwjetša wobžarowachu, zo je mało ludźi, kiž móža delnjoserbsce, a zo maja tuž mało skladnosćow, tutu rěč nałožowac – a to, hačrunjež bě wulki džěl z nich podał, zo na džěle delnjoserbsce rěči, potajkim najskeje w serbskej instituciji džěła. Mnozy z nich wuprajichu, zo drje začuwaja, zo eksistuje něšto kaž delnjoserbska rěčna komunita, ale zo je zdomob wobćežne, zo dyrbi so wužiwanje delnjoserbsčiny planowac „stajneje němskeje wokoliny“ dla. Wjetšina respondentow rěči delnjoserbsce z ludźimi, kiž su tutu rěč hakle pozdžišo w žiwjenju nawuknyli, ju pak běžnje wobknježa. W swójbje wužiwa nawopak jenož mjeńšina z nich tutu rěč. Skónčnje běchu w naprašniku prašenja k poměrej k „šulskej delnjoserbsčinje“ kaž tež prašenja za „identitu“ Serbow, Braniborčanow, Němcow a Łužičanow a što tuta wobsahuje.

Třeći přinošk tutoho bloka přednjeseštaj Maks Hasacki a Gregor Kliem z Choćebuza: Tema bě „Projekt ‚Zorja‘: Nowe metody rěčneje imersije. Co nawuknjomy wót Bretonow, Mohawk a drugih mjeńšynow žinsa.“ W přednošku předstajištaj najprjedy swoje mysle a ideje k aktualnej situaciji w Delnjeje Łužicy. Džěše w přenim rjedze wo to, zo je tučasnje nawuknjenje delnjoserbsčiny přehusto z negatiwnymi emocijemi wobsadžene a tuž mało nowych rěčnikow „generuje“ – tež Witaj-iniciatiwa tomu bohužel njeje wotpomhała. Zdomob je tež daledawanje delnjoserbsčiny w swójbach hač na mało wu-

wzacow přetorhnjene. Na tutu situaciju dyrbi so wotpowědnje nawjazać, jeli ma so rěč wobchować za přichodne generacije: Je trjeba nowych rěčnikow tež mjez dorosćenymi z pomocu imersije zdobyć. (Bjez toho so tež imersija džěći njeporadzi, štož płaći hižo nětko za Witaj-pěstowarnje w Delnjeje Łužicy.) Měli so dale pozitiwne domeny za nich stworić, hdžež móža so z rěču intensiwnje zetkać. Tutej potencielnych nowych rěčnikow pak měli najprjedy raz němsce narěčeć, a skónčnje by tež wužitne było zwěsćić, kelko rěčnikow delnjoserbsčina tuchwilu scyła ma. W dalšim džělu přednoška předstajistaj referentaj wšelake projekty rewitalizacije rěče ze wšelakimi metodami imersije pola druhich mjeńšin – mjez druhim w Kanadze (mohawkščina) a w Francoskej (bretonščina), kotraž móhli so za delnjoserbsčinu aplikować. Tu mjenowaštaj na přikład přistup „jedin k jednemu“, hdžež jedin rěčnik so takrjec wo imersiju wuknjaceho w intensiwnym zhromadnym přebywanju stara. Dalša metoda „Hdže su twoje kluče?“ hodži so za skupiny wuknjacych, tu so jara intensiwnje z gestami a emocijemi džěła. Třeća tu předstajena metoda bazuje na „kraju a kulturje“ a džěła tohorunja z jara emocionalnym počahom k rěči. Na kóncu předstajistaj swoje ideje za „Zorju“, přeni pilotowy projekt tajkeho intensiwneho imersijoweho kursa delnjoserbsčiny, kiž móhl so za dvě léce wotměć za něhdže 10 zajimcow. W diskusiji wróćichmy so k emocionalnym stranam rěčneho wuknjenja a rozmyslowachmy wo potencielnych kandidatach za tajki intensiwny kurs.

Po přestawce předstaji Jenny Hagemannec, sobudžělačerka Serbskeho instituta w Choćebuzu, swoje džěło wo „Serbskim herbstwje a ‚wendlandskim‘ nuzowym wukřiku. Słowjanske zašłosće jako polo wujednawanja regionalnych identitow“. W nim přirunuje poměr mjeńšinoweje identity k protestej přećiwo energijowej industrij w dwěmaj regionomaj: W Hannoverskim Wendlandze džěše do njedawna wo zadžěwanje kónčnemu skladej atomowych wotpadkow, w Delnjeje Łužicy dže wo brunicowu industrij a jeje scěhi za krajinu a ludži. We woběmaj regionomaj instrumentalizuja so do wěšteje měry zdžědžene kulturne a stawizniske hódnoty za bój přećiwo hospodarskej politice. Róla tutoho zaměra pak je za wendlandsku identitu cyle centralna, w Delnjeje Łužicy je nawopak skerje pódlanska. Tu namakamy skerje wuwědomjenje – wot léta 2014 oficialnje připóznateho – herbstwa serbskeje kultury jako tajkeho. Aktiwity, kiž pokazuja na tajke wuwědomjenje herbstwa, wotměwaja so skerje zboka politiskeho jednanja. Jako žórła za slědženje služachu Hagemannec diskursowa analiza powěsćow z medijow a brošurow wo krajomaj, analiza stawiznow a jednanja akterow kaž tež jich móžnosće participacije. Zo by poslednje zwěsćić, bě tež interviewy přewjedła a tute kwalitatiwnje wuhódnoćiła. Wona konstatuje, zo hodži so prašenje za kulturnym namrěwstwom jenož interdisciplinarnje wědomostnje wopisać, sama wuzwoli metody a zapřijeća z historiskich a kulturnych wědomosćow.

Zetkanje bu zakónčene z diskusijnym kołom z moderaciju Daniela Häfnera, sobudžělačerja Łužiskeho instituta za strategiske poradžowanje GbR a wobdžěleneho na projekće „Inwertsetzung Lausitz“. Wón staji prašenje za strategijemi tajkeho „zwužitkowanja“ a „hódnoćenja“ mjeńšinowych kulturow we wobłuku post-komunistiskich towaršnostnych transformacijow. W diskusiji džěše tu tež wo problemy małych lužiskich muzejow, namakać młodych entuziastow, kiž tamniše čestnohamtske džěło za wobchowanje znajomosćow serbskeje ludoweje kultury dale wjeddu. Tule zaklinča tež přeprašenje na zetkanje w Dešnje srjedź awgusta.

Wšitke tute temy zdawaja so mi jara wažne, zajimawe a inowatiwne, nadžijam so, zo namakam wuslědky tutej slědženjow we wědomostnych publikacijach. A zdobom so

nadžijam, zo je so mi z tutymi krótkimi zječemi poradžilo wćipnosć za dalše zetkanja sorabistiskeho dorosta zbudzić.

Zbywa na kóncu so organizatoram hišće raz nanajwutrobnišo džakować za tute zetkanje. Po nazhonjenjach połdralětneho pandemiskeho akademiskeho žiwjenja chcyła namjetować, hač njemóhli so zajimawe konferency a přednoški, kotrež Serbski institut prawidlownje organizuje, w přichodže hybridnje poskićić za tych, kotřiž so z najwšelakoršich přičin na městnje wobdžělic njemóža.

Katja Brankačkec